

ways in many works. In the pedagogical heritage of M. Drahomanov, the leading role is played by the problems of school, education, teaching in the Ukrainian language, and their role in the development of Ukrainian national culture. He researched the development of the political life of the Ukrainian people. The scholar scientifically confirmed that the Ukrainian people in the historical past had a significant cultural development and stood at the level of other European countries.

References

1. Byelyen'ka H. V. Pedahohichni pohlyady Mykhayla Drahomanova u dzerkali suchasnosti / Kyiv's'kyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Vytoky pedahohichnoyi maysternosti, 2015 – Vyp. 15 – S. 72–76.
2. Drahomanov M.P. Avtobyohrafycheskaya zametka // M.P. Drahomanov. Literaturno-publitsychni pratsi. – U 2 t. – T. 1 / Redaktor tomu: O. I. Dey; Uporyadkuvannya i pryitky I. S. Romanchenka. – K.: Naukova dumka, 1970. – 531 s.
3. Drahomanov M. Dva uchytelya // Drahomanov M. P. Vybrane. – K.: Lybid', 1991. – S. 596.
4. Istoriya ukraïns'koyi pedahohiky / Za redaktsiyeyu M. H. Stel'makhovycha. – K.: Instytut zmistu i metodiv navchannya MO Ukrainy, 1998. – 355 s.
5. Klymchuk L.A. Pedahohichni pohlyady M. P. Drahomanova: Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. 13.00.01 – Kyiv, 1995. – 21 s.

Н. Головка, канд. пед. наук, доц.,
С. Балашова, канд. пед. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВЧЕННЯ М. П. ДРАГОМАНОВА ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Розглянуто питання вдосконалення університетської освіти в науковому доробку українського педагога, політичного діяча, дослідника всесвітньої і вітчизняної історії М.П. Драгоманова. Викладацька діяльність М. П. Драгоманова в недільній школі, педагогічній школі, гімназії, університеті стала важливим чинником становлення педагогічного світогляду і педагогічної практики, вироблення думки і ставлення до проблем освіти. Педагогічні погляди та ідеї М.П. Драгоманова тісно пов'язані з його ідеологічними, науковими поглядами та громадською діяльністю. Досліджено, що у педагогічній спадщині М. Драгоманова провідне місце посідають проблеми школи, освіти, викладання українською мовою, їхня роль у розвитку української національної культури. Значну увагу вчений і педагог приділяв проблемам виховання підрастаючого покоління. У спадщині М. П. Драгоманова значне місце посідають рекомендації вдосконалення університетської освіти. Пропозиції М. Драгоманова були враховані в Законі Болгарії (1890) про вищу школу. Своїми публікаціями Михайло Драгоманов привертає увагу до ролі вчителя у вихованні нової людини, якій були притаманні демократичність, гуманізм і патріотизм, високий рівень національної свідомості і водночас толерантне ставлення до представників інших народів. Він схилився до думки, що достатній професійний рівень вчителів може забезпечити лише ґрунтовна підготовка, а після закінчення педагогічного факультету він повинен dbати про самоосвіту, самовдосконалення тощо. М. Драгоманова прагнув до встановлення зі студентами дидактичної взаємодії. У її основу він покладав довіру до особистості, віру в найкраще в людини і впевненість в тому, що саме молодь, освічена і свідомо активна, здатна змінити світ на краще. Багатоаспектна і різноманітна просвітницька та викладацька діяльність М. Драгоманова сприяла формуванню його педагогічної концепції, цілісного бачення становлення і розвитку особистості, освітнього процесу.

Ключові слова: університетська освіта, М. П. Драгоманов, педагогічні погляди.

UDC 371.3

H. Holos, Ph. D. stud.
Kyiv national linguistic university, Kyiv, Ukraine

VALUE EDUCATION CONTENTS IN UKRAINE COMPREHENSIVE SCHOOLS: THEORY AND PRACTICE

With the regard to reform undergoing in Ukraine ("Nova Ukrainka shkola" (New Ukrainian school)), the author highlights urgency of value education contents review. Due to, to its clear understanding and effective implementation in real school settings. The issue is relevant for many reasons, among which are: teachers' blurred understanding of the whole value education mechanism and its integral parts; learning outcomes at Ukraine comprehensive schools remain as priority; minor attention is paid to well-round education; extra curriculum activities in comparison to other democratic societies are artificial, as well as insufficient. Many of the debates also set around particular value education framework for all comprehensive schools to follow, due to "National value education curriculum for children and young adolescents" as statutory guidance is not used widely. As far as recent Ukrainian education system is on its molding stage and value education contents is its focal point, national schooling, based on holistic, effective basis as well as elapsed experience of schooling in developed countries, where educational 'know-hows' occurred progressively, make a particular interest. The case of Japan, for instance, worldwide known for meritocratic nature of its society, could provide an opportunity to look at effective schooling, as well as at successful collaboration of "parents – school – caring community" triad.

Keywords: upbringing, value education, Ukraine, character education, moral education, vyhovannia, the content of value education, "Nova Ukrainka shkola" reform ("New Ukrainian school" reform).

Formulation of the problem. Recent schooling in Ukraine, aimed at patriotic and developmental domains, requires value education revision, as well as its adequate organization at all (family-school-community-government) levels. The issue of value education contents, in particular, is relevant for many reasons, among which: lack of altruistic interactions between all school participants; teachers'

blurred understanding of the new model of schooling (value education is still considered as a sphere of responsibility of some school authorities and homeroom teacher); minor attention to well-rounded education, its poor resourcefulness; no community service; schoolchildren's low rate involvement in prosocial activities; general antinomy in Ukrainian society; the detachment of pedagogic theory from real practice.

Many of the debates also set around common value education framework for all comprehensive schools in Ukraine, despite the availability of dozens programs and conceptions, including "National value education curriculum for children and young adolescents" [1]. Thus, bearing in mind the role of schooling in promoting young generation's becoming (growth and success), and obvious reasons for effective educational transformations, depicted in the Law of Ukraine "On Education" [2], also "New Ukrainian School" reform (2016–2029), it is important: 1) to understand clearly normative requirements (i.e. what exactly Ukraine teachers, parents, and schoolchildren are expected to strive for); 2) to correlate theory with evidence – recent schooling.

The purpose of this paper is to take a focused look at the essence of "value education contents" defined in official agenda; to compare present policy with the actual practice. More specifically, the study aims to analyze the common core in value education frameworks worldwide and suggest the ways to improve value education in Ukraine schools.

Study presentation. Before exploring how value education works in Ukrainian settings, we need to discuss terminology, namely, the term "value education contents". Ukrainian theorists interpret it in different ways: as social experience (knowledge, beliefs, qualities, norms of behavior), which society aspires to transmit to next generation [4, p. 146]; a set of representations, concepts, values, which enriches a schoolchild; [5, p. 204]; as a system of values that pupils must interiorize (I. Bekh, O. Vishnevsky, S. Goncharenko, O. Kononko, S. Maksymyuk, N. Moiseyuk, M. Stelmakhovich, O. Sukhomlynska, K. Chorna, P. Shcherban, V. Yagupov "National value education curriculum for schoolchildren and young adolescents") [5, p. 205–209] etc.

The view of value education contents as a system of values and personal qualities, preceded the emergence of general systems theory and humanistic psychology in the mid of XX century. The systems theory proved ineffectiveness of narrow specialized knowledge, laying the stress on multidisciplinary approach in solving socio-cultural (education) issues. Humanistic psychology, on the other hand, replenished human science with concepts such as "interpersonal relationship", "attitudes/dispositions", "self-actualization" that newly created interdisciplinary background complicated the contents of education with socialization and enculturation as a priority. The system-based and humanistic approaches were recognized relevant for the whole child formation, determining the direction in which global pedagogy with common challenges shifted in post-industrial period.

In the Soviet times, when Ukraine was a part of USSR, educators and researches were cautious either to consider value-focused approach (value theory, as it is known, originates from western philosophy), or refer to euro-american advances due to strong ideological confrontation of the "East-West". Education contents was presented nothing but communist ideology, with clearly demarcated vectors (moral, aesthetic, intellectual, physical, labour education). Nevertheless, contrary to theory, schooling was organized holistically, implicitly and on versatile ground. The author, who witnessed herself a previous system, was surprised to find a lot of similar elements in Japanese value education system (i.e. classroom cleaning, extracurricular activities, schoolchildren's leadership and so on).

Since Ukraine independence, value education contents was replenished with such values as: democracy, humanism, spirituality, openness to the world, that have remained fixed in current normative frameworks. Among the first holistic value education programs in Ukraine there was "Values Code of

Contemporary Ukrainian Education and Development" by Omelyan Vyshnevsky, who succeeded and deepened the ideas of Hryhoriy Vaschenko (Ukrainian scholar-emigrant, who presented Ukraine first "Educational ideal" in 1946) [4, p. 152].

The shaping of value education contents in Ukraine roughly took a bit more than a decade (1991–2004). Its conceptual basis was closely connected with historical and ideological evolution of the country; was set around the ideas of what should a Ukrainian citizen be. This configuration determined a national character of value education in school, creating conditions for children's ethnicity as an integral part of their socialization [5, p. 198]. Cultural participation remains a focal point in the contents, due to "culture offers ready solutions to many life problems, not always accurate, but at least accessible" [6, p. 265].

From 2014, external and internal factors exacerbated a need for value educational policy revision. That resulted in new categories emergence in the contents. Since Ukrainian education experts stress that value education contents reflects the purpose, tasks and components of value education, let us dwell briefly on this aspect. In present-day Ukraine facing a number of objective threats (denationalization, threat of falling under Russian influence) strengthening patriotic education [7]; cultivating Ukrainian identity [8]; Ukraine citizen fostering [1] are becoming a priority. Likewise, a well-rounded education.

The main aim of the comprehensive education defined by Law of Ukraine "On Education" (2017) is a well-rounded development, fostering and socialization of a person, capable for living in a society and for civilizing interaction with nature, a person who has a desire for self-improvement and life-long learning, ready for conscious life choices and self-realization, responsibility, work and civic activity [2]. This purpose in accordance with the law, is achieved by forming in schoolchildren key competencies, urgent for present day living to succeed [ibid]: fluent state/mother language; mathematical competence; competence in the field of natural sciences, engineering and technology; innovation; ecological competence; information and communication competence; lifelong learning; civil and social competences related to the ideas of democracy, justice, equality, human rights, well-being and a healthy lifestyle, with the awareness of equal rights and opportunities; cultural competence; entrepreneurship and financial literacy [ibid].

The purpose of value education contents is closely intertwined with the main tasks of the schooling that comprise:

- well-rounded development of pupil's individuality on the basis of identifying his/her talents and abilities; value orientations shaping, providing pupil's interests and needs;
- preservation and strengthening pupils' moral, physical and mental health; cultivating them as conscious Ukrainians, free, democratic, socially competent, capable to make independent choice and take responsible decisions in various life situations;
- cultivating pupils' desire and ability to learn; cultivating needs and abilities for lifelong learning, skills for practical and creative application of acquired knowledge;
- fostering in pupils integral scientific world-view, cultural, technological, communicative and social competences by assimilating the system of knowledge about nature, human, society, culture, industry; pupils' mastering in intellectual and practical activities;
- cultivating pupils' love to work; providing conditions for their life and professional self-determination, forming readiness for conscious choice and mastering the future profession;

• fostering moral, responsible, cultural personality, with a developed aesthetic and ethical attitude to the outer world and self [9].

Much more detailed list of national value education tasks is proposed in the "National Doctrine of Education Development in Ukraine for 2012–2021" [10].

According to the "National value education curriculum for schoolchildren and young adolescents", announced as a strategic document, the content of value education is [scholarly substantiated] system of world and national values, as

well as the set of socially significant personal qualities that characterize her/his attitude to society and state, other people, self, work, nature, and arts [1]. The curriculum lays the stress on attitudinal approach, takes into account age-appropriate features and values (for pre-school, elementary, junior school age, young adolescents), offers strategies how value education can be initiated at any grade level. The table below provides the mentioned contents.

Table 1

The structure of value education contents in the "National value education curriculum for schoolchildren and young adolescents"

THE STRUCTURE OF VALUE EDUCATION CONTENTS
Valuable attitude towards oneself the ability to value oneself as a bearer of physical, spiritual, moral and social forces
Valuable attitude towards people moral activity, sensitivity display, honesty, truthfulness, hard work, justice, dignity, mercy, tolerance, conscience, tolerance, peacefulness, benevolence, willingness to help others, honesty, courtesy, delicacy, tactfulness; ability to cooperate; ability to forgive and apologize, to withstand injustice and cruelty
Valuable attitude to society and state patriotism, national consciousness, developed legal consciousness, political culture, culture of interethnic relations
Valuable attitude to nature nature value awareness; involvement in the natural resources preservation; to cultivate ability to coexist harmoniously with nature; the ability to withstand consumer and utilitarian attitudes towards nature; environmental education
Valuable attitude to work awareness of the social significance of labor; need for work activity, initiative, dispositions for entrepreneurship; understanding economic laws and society challenges, readiness for creative activity, competitiveness and self-realization in the market place, diligence
Valuable attitude to arts formation of the spectrum of aesthetic feelings; systems of basic artistic knowledge; adequate perception of art; the ability to comprehend and express one's attitude to arts; the desire and ability to perform

Note. "National value education curriculum for schoolchildren and young adolescents" (2004) [1].

Although the national curriculum contents is designed according with the principles, used in the most normative frameworks on value education worldwide (under varieties of labels: ethics, character education, moral, citizenship education), practice observation indicates that this framework isn't widely disseminated in contemporary Ukraine schooling. Among possible reasons why are teachers' low awareness of it, its abstractness, complexity, other regulatory documents attractiveness (which are, in fact, numerous). Considering positive in providing public schools with academic freedom to design their own programs, nonetheless, the world experience proves that schooling, must be guided by a core curriculum (standards) to ensure the uniformity of the system. Such experience in various aspects has been accumulated by international organizations (UNESCO, OECD reports), representing a source of theoretical and practical information for policy makers and other stakeholders in education.

In most OECD countries, value education frameworks are holistic, competence based. Besides, teachers' unions and business organisations, in particular, are becoming increasingly involved in policy implementation [11]. With the regard to "New Ukrainian School" reform (2016), the following trends are observed: the emphasis on holistic and competence orientation in value education (The curriculum "New Ukrainian School" in advancement of values (2018) [12]; schools encouragement for curriculum design; the idea of character education is popularized (that is not brand new for Ukraine theory – the idea was coined by Ushinsky K., Vaschenko G., Makarenko A.); regulatory documents surplus; lack of information on the throughout value education; lack of sufficient extracurricular activities. In Ukraine value education is not taught as a core subject, it is incorporated in school activities, homeroom teacher's hour. Pupils can also attend religion class voluntarily. Versatility is promoted

while learning various disciplines (for instance, "I explore the world", "Art", "Literature", "Health Fundamentals", "Music", "Technology and design", "Civic Education", "Technology", "A man and the World", "Economics" etc.). At the same time, the overall quality of well-rounded education is far from the desired one: "... music and painting are ignored in Ukraine as superfluous disciplines... terribly singing out of tune, children sing pseudo patriotic songs along with karaoke... there is now no school theater, a powerful means of upbringing" [13].

All mentioned above require relevant experience reflection – either national, or the world one. In the context of cross-cultural, such experience can be provided by EU, OECD countries (450 education reforms between 2008 – 2014) and by Japan particularly. Firstly, the Japanese approach to whole child education is demonstratively successful. Many elements in Japanese value education system (i.e. classroom activities, extracurricular activities and so on) are familiar to those who has "Soviet upbringing", proving the fact that effective practices must not be rejected, but revised [14, p. 335]. Secondly, the case of Japan aims to change the negative perception of any difference into respect for diversity. Ukrainian teachers will get acquainted with how their peers in Japan promote pupils' self-realization in various activities. Thirdly, cross-cultural experience will allow for a better understanding of socialization "mechanics" in both cultures to see the perspectives for value education improvement in Ukraine specific context.

Conclusions and discussions. Historically, based on different dominants (nature – faith – knowledge – man – culture – science – a stable society), the view on value education was heterochromatic. Each era broadcast its socio-positive descriptors, which over time increased or weakened, directly affecting value education contents of the next generation. In the XXI century the view on value education tends to be

holistic and practice based. Taking into account undergoing education reform in Ukraine, we believe that for its successful implementation policy makers must pay attention not only at new curriculum development, but also its complete implementation, monitoring and evaluation. That is where the world experience on sound basis could be relevant.

References

1. Natsional'na prohrama vykhovannya ditey ta uchniv'skoyi molodi v Ukraini. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-98601-04/sp:wide:max100
2. Zakon "Pro osvitu". – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Danyl'yan O. H., Taranenko V. M. Osnovy filosofiyi : navch. posib. Kharkiv: Pravo, 2003. 352 s. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4_%20KURS/4/1/07H2R7_4.htm
4. Kudina V. V., Solovey M. I., Spitsyn YE. S. Pedagogika vyshchoyi shkoly. 3-ye vyd., dopov. i pererob. Kyiv : Lenvit, 2009. 213 s.
5. Tkachuk M. Zmist natsional'noho vykhovannya v pedahohichnyi dumtsi Ukrainy druhoi KHKH – pochatku KHKH st. : monohrafiya. Uman': Sochyns'kyi M. M. 2016. 228 s.
6. Olport H. Stanovlenye lichnosti: Yzbrannye trudy / pod obshey redaktsiyey L.A.Leont'eva. Moskva: Smysl, 2002. 462 s.
7. Kontseptsiya natsional'no-patriotichnoho vykhovannya ditey ta molodi. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu rnpu.edu.ua/ua/files/vr/knpvdm16062015.doc
8. Kontseptsiya nova ukrayins'ka shkola. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrayinska-shkola-compressed.pdf>
9. Kontseptsiya zahal'noyi seredn'oyi osvity (12-ty richna shkola). – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/
10. Natsional'na doktryna rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013
11. Prohrama "Nova ukrayins'ka shkola" u postupi do tsinnostey. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrayinska-shkola/>
12. Pahutyak H. Leontovych i karaoke. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu https://zik.ua/news/2017/05/30/leontovych_i_karaoke_abo_suchasna_shkola_tse_zona_1105307

Г. Голос, асп.

Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна

ЗМІСТ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Проаналізовано бачення змісту виховання українськими науковцями, його сталі і нові складники. Висвітлено тенденції, що відстежуються в системі виховання з початком освітньої реформи "Нова українська школа". Обґрунтовано, що виховання потребує адекватної організації на родинно-громадсько-шкільному рівні з багатьох причин, зокрема через: дефіцит довіри та альтруїстичної взаємодії всіх учасників виховного процесу; відсутність розуміння механізму і цілісності системи виховання. Наголошено, що серед нерозв'язаних залишається питання єдиної програми виховання, довкола якої має бути організоване виховання в масовій школі (попри наявність десятків програм, концепцій, стратегій виховання). Вказано, що в Україні теоретичне обґрунтування змісту виховання за системно-ціннісним підходом, на засадах, тісно пов'язаних з історичною та ідеологічною еволюцією України, уявленням про те, яким має бути ідеал, припадає на 90-ті роки ХХ ст. Від 2014 р. зовнішні і внутрішні чинники загострили необхідність перегляду освітньої політики, що зумовило внесення іншого сенсу у звичні категорії змісту виховання і появу нових. Зауважено "Національну програму виховання дітей та учнівської молоді", проаналізовано причини її низької популярності. Наведено інформацію щодо фундаменту, на якому функціонують усі успішні педагогічні системи. Вказано на потребу вивчення відповідного вітчизняного і світового досвіду організації виховання на цілісній, дієвій основі, зокрема досвіду Японії. Японська система виховання, яка не тільки відлагоджена, а й демонстративно успішна. Багато елементів системи виховання в Японії не нові для "свідків" радянської системи виховання, що підтверджує думку про помилковість категоричного відторгнення ціннісного досвіду попередників. У контексті культурної інтеграції досвід Японії має за мету переорієнтувати негативне сприйняття будь-якої різниці на повагу до розмаїття, дозволить українському шкільництву ознайомитись з організацією умов для самореалізації учнів у різних видах діяльності, уможливить розуміння "механіки" культури і соціалізації школярів у розрізі обох моделей виховання, допоможе визначити зони розвитку для українського шкільництва.

Ключові слова: виховання, зміст виховання, Україна, системно-ціннісний підхід, компетентність, "Національна програма виховання дітей та учнівської молоді", реформа "Нова українська школа".

13. Mukhina I. H. Tsinnisni dominanty radyans'koho osvith'o-kul'turnoho prostoru. Kharkiv: Maydan, 2013. 366 s.
14. Kahan M.S. Fylosofyya kul'tury: ucheb. posobyey. S.-Pb., 1996. 310 s.

Список використаних джерел

1. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-98601-04/sp:wide:max100
2. Закон "Про освіту". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Данильян О.Г. Основи філософії : навч. посіб. / О.Г. Данильян, В.М. Тараненко. – Харків : Право, 2003. – 352 с. Режим доступу: URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4_%20KURS/4/1/07H2R7_4.htm
4. Кудіна В.В. Педагогіка вищої школи. 3-те вид., допов. і перероб./ В.В. Кудіна, М.І. Соловей, Є.С. Спіцино – Київ : Ленвіт, 2009. – 213 с.
5. Ткачук М. Зміст національного виховання в педагогічній думці України другої ХІХ – початку ХХ ст. : монографія / М. Ткачук. – Умань : Сочинський М. М., 2016. – 228 с.
6. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / Г. Олпорт ; под общ. ред. Л.А. Леонтьева. – Москва : Смысл, 2002. – 462 с.
7. Концепція національно-патриотичного виховання дітей та молоді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rnp.edu.ua/ua/files/vr/knpvdm16062015.doc
8. Концепція нова українська школа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrayinska-shkola-compressed.pdf>
9. Концепція загальної середньої освіти (12-тирічна школа). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/
10. Національна доктрина розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013
11. Програма "Нова українська школа" у поступі до цінностей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrayinska-shkola/>
12. Пагутяк Г. Леонтович і караоке / Г. Пагутяк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/05/30/leontovych_i_karaoke_abo_suchasna_shkola_tse_zona_1105307
13. Мухіна І. Г. Ціннісні доміанти радянського освітньо-культурного простору / І.Г. Мухіна. – Харків : Майдан, 2013. – 366 с.
14. Каган М.С. Філософія культури : учеб. пособие / М.С. Каган. – СПб., 1996. – 310 с.

Надійшла до редколегії 20.04.19